

Asia: VN/28904/2022

Lausuntopyyntö esityksistä valtioneuvoston asetuksiksi kiireellisen hoidon perusteista ja päivystyksen erikoisalakohtaisista edellytyksistä annetun valtioneuvoston asetuksen ja eräiden muiden asetusten muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Setan lausunto esityksistä valtioneuvoston asetuksiksi kiireellisen hoidon perusteista ja päivystyksen erikoisalakohtaisista edellytyksistä annetun valtioneuvoston asetuksen ja eräiden muiden asetusten muuttamisesta VN/28904/2022

Seta lausuu valtioneuvoston asetuksesta erikoissairaanhoidon työnjaosta ja eräiden tehtävien keskittämisestä annetun valtioneuvoston asetuksen muuttamisesta, joka koskee sukupuolen korjaushoitoja.

Hallitus on antanut esityksen eduskunnalle laiksi sukupuolen vahvistamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 189/2022 vp), jossa vahvistettaisiin itsemääräämisoikeutta sukupuolen vahvistamisen osalta. Koska jatkossa ei enää vaadittaisi lääketieteellistä selvitystä sukupuolen vahvistamisen ehtona, on tarkoitus samalla kumota myös sukupuolen korjaamiseen liittyvää tutkimusta ja hoidon järjestämisestä sekä lääketieteellisestä selvityksestä annettu sosiaali- ja terveysministeriön asetus (1053/2002, transasetus). Asetuksessa säädetään hoidon keskittämisestä.

Valtioneuvoston asetuksen luonnoksen lähtökohtana on, että vaikka transasetus kumotaan, sääntely sukupuolenkorjaushoitojen keskittämisestä tulee edelleen säilyttää. Tätä perustellaan sillä, että hoidon tarve ei ole kovin yleistä ja se vaatii erityistä asiantuntemusta. Ratkaisuksi esitetään, että keskittämisestä säädetään erikoissairaanhoidon keskittämisasetuksessa.

Esityksessä ehdotetaan, että keskittämisasetuksen §5 momenttiin 3 lisättäisiin uusi kohta 6, jonka mukaan Helsingin yliopistollisen keskussairaalan tehtävänä on sukupuolen korjaamiseen tähtäävä sukulinkirurgia kivespussien, kivesten, kohdun ja munasarjojen poistoa lukuun ottamatta. Lisäksi pykälään lisättäisiin uusi 4 momentti, jossa säädettäisiin Helsingin yliopistolliseen keskussairaalaan ja Tampereen yliopistolliseen sairaalaan keskitettäväksi sukupuolen korjaushoitojen edellytyksiä arvioiva tutkimus, hoitojen aloitus ja hoitoihin ohjaus.

Transasetuksen kumoaminen ja nyt käsillä oleva ehdotus merkitsevät, että transasetukseen sisältyvä velvoite sukupuolenkorjaushoitoihin hakeutuvien tai sukupuoli-identiteettiään pohtivien henkilöiden ohjaamisesta erikoissairaanhoidon piiriin HYKS:in ja TAYS:in poistuisi. Sen sijaan tähän erikoissairaanhoidon piirissä olevaan hoitoon pääsisi hoidon porrastetun mallin mukaisesti vasta perusterveydenhuollosta tai kouluterveydenhuollosta saatavan palvelun jälkeen vuonna 2020 hyväksytyjen PALKOn suositusten mukaisesti. Tältä osin esitetty uudistus herättää huolen siitä, että jatkossa pääsy erikoissairaanhoidon keskistettyihin sukupuolenkorjaushoitoihin liittyviin palveluihin viivästyy entisestään ja yhä useampi joutuisi taistelemaan oikeudesta hoitoon.

Perustelumuiotiossa huomioidaan myös hoitojärjestelmän kuormittuneisuus ja käsitellään mahdollisuutta perustaa kolmas sukupuolidysforian hoitoon perehtynyt hoitoyksikkö, jonka voisi alueellista saatavuutta vahvistaen sijoittaa esimerkiksi Oulun yliopistolliseen keskussairaalaan. Kolmannen erikoisyksikön perustamista hoitojen saatavuuden parantamiseksi ovat suositelleet Euroopan rasismien ja suvaitsemattomuuden vastainen komitea ECRI sekä eduskunnan oikeusasiamies. Vaihtoehtona hoitojen keskittämisestä kahteen yksikköön olisi hoitojen järjestämistä koskevan sääntelyn siirtäminen keskittämisasetuksen 5 §:n 2 momentin piiriin yliopistollisia sairaaloita ylläpitävien hyvinvointialueiden ja HUS-yhtymän kesken sovittavaksi.

Seta korostaa, että sukupuolidysforiaa kokeville ja sukupuolenkorjaushoitoja tarvitseville on turvattava matalalla kynnyksellä pääsy asiantuntevaan sukupuolidysforian ja sukupuolta vahvistavaan hoitoon. On varmistettava, että nyt esitettävä sääntely ei heikennä tätä. Lisäksi tulee varmistaa hoidon riittävä saatavuus eri puolilla Suomea esimerkiksi kolmannen hoitoyksikön perustamisella julkisen erityissairaanhoidon piiriin. Hoitoon pääsyn vahvistamiseksi tulisi varmistaa myös, ettei Suomessa rajoiteta yksityisellä puolella toimivien asiantuntevien lääkärin mahdollisuuksia hoitaa sukupuolidysforiaa hyvän hoidon kriteerien mukaisesti.

Seta katsoo, että sukupuolidysforian hoidon tulee vahvistaa hoitoa tarvitsevan terveyttä ja hyvinvointia. Sukupuolidysforian lääketieteellinen hoito tulisikin uudistaa sukupuoliristiriitaa kokevan yksilölliset tarpeet paremmin huomioivaksi ja terveyttä ja hyvinvointia vahvistavaksi. Lähtökohtana tulee olla Maailman terveysjärjestön ICD-11-luokituksen mukainen trans- ja muunsukupuolisten identiteettien deopatologisointi ja transterveyden asiantuntijajärjestö World Professional Association for Transgender Health:n (WPATH) uusimmat hoitosuositukset.

Seta selvitti vuoden 2022 alussa sukupuolenkorjaushoidon saavutettavuuden ongelmia. Ongelmia kartoitettiin yhteistyössä transjärjestöjen kanssa kyselyllä, johon vastasi yli 500 ihmistä. Sukupuolen korjaushoidoille koetaan paljon erilaisia esteitä. Enemmistö kyselyyn (86 %) vastanneista oli kokenut ainakin joitakin sukupuolen korjaushoitoihin liittyviä esteitä tai hidasteita. Yleisimmät esteet olivat epäluottamus hoitohenkilökuntaan, elämäntilanteeseen tai tiedon puutteeseen liittyvät esteet ja taloudelliset esteet.

Selvityksen mukaan sukupuolenkorjausprosesseihin liittyi monella pitkiä ja toistuvia odotusaikoja, epätietoisuutta ja kuormitusta. Hoidossa oli suuria yksilökohtaisia vaihteluja mm. hoidon keston ja saadun hoidon suhteen. Osa oli kokenut merkittäviä haasteita diagnoosin, hoitoon tarvittavien lähetteen ja hoitojen saamiseen sekä heiltä oli edellytetty raskaita elämänmuutoksia, elämäntapamuutoksia ja lisätutkimuksia. Osalla oli mennyt paljon energiaa muistutusten ja valitusten tekemiseen ja neuvotteluun hoitohenkilökunnan kanssa ja osa oli päätyntä hankkimaan hoitoja yksityiseltä puolelta. Selvityksen tekijä tutkija Samuel Salovaara toteaaakin ”Tulosten mukaan osaan näistä yhteiskunnallisesti haavoittuvassa asemassa ja henkisesti kuormittavassa tilanteessa olevista kansalaisista kohdistetaan perin tiukkoja vaatimuksia heidän tarvitsemiensa hoitojen edellytyksenä. Tämä herättää kysymyksiä näiden vaatimusten kohtuullisuudesta ja oikeutuksesta.”

Setan ylläpitämässä Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskuksessa, joka on vuodesta 1994 kehittänyt ja tarjonnut psykososiaalista tukea transihmisille, onkin huomattu, että moni sukupuolidysforiaa kokeva ja sukupuolta vahvistavaa hoitoa tarvitseva päätyykin tällä hetkellä etsimään apua yksityiseltä sektorilta joko Suomessa tai Suomen ulkopuolella. Käytännössä tämä on mahdollista vain niille, joilla on riittävä varallisuus yksityisten palveluiden käyttämiseen.

Seta pitää tärkeänä, että mm. näihin edellä mainittuihin hoitojärjestelmän ongelmiin puututaan ripeästi.

Seta pitää valitettavana, että asetuksen valmistelussa ei ole kuultu transihmisiä edustavia järjestöjä ja asian jatkovalmistelussa pitäisi kiinnittää erityistä huomiota siihen, että ne tulevat kuulluksi.

Lisätiedot

Kerttu Tarjamo

pääsihteeri

0503098108

Tarjamo Kerttu
Seta ry